

Het fort op de berg - de geschiedenis van Fort Nassau

Fort Republiek (1797), George (1807, Oranje Nassau (1816)

Eeuwenlang is het Caribisch gebied een speelbal geweest van de toenmalige Europese grote mogendheden. Na de verovering van het gebied op de oorspronkelijke Indiaanse bewoners, vochten Spanjaarden, Portugezen, Engelsen, Fransen, Scandinaviërs en Nederlanders er hun oorlogen uit. Een blijvend effect van deze oorlogen is de in het landschap veelal dominante aanwezigheid van forten en andere verdedigingswerken. Sommige van deze bouwwerken verkeren nog in min of meer originele staat. Zij hebben hun militaire functie verloren, maar hun oude functie van bestuurscentrum behouden of een nieuwe bestemming gevonden als museum of toeristische attractie. Fort Nassau is een typisch voorbeeld van een fort dat, achteraf gezien, militair weinig betekenis heeft gehad, maar in tijden van vrede een belangrijke rol speelde en nog steeds speelt.

Een “behoorlijke fortesse”

Fort Nassau dankt zijn ontstaan aan de staatkundige situatie aan het eind van de 18e eeuw in Nederland waar de Franse tijd aanbrak. In 1795 werd Nederland een satelietstaat van Frankrijk onder de naam Bataafse Republiek. Toen in 1796 het bericht op Curaçao aankwam dat de revolutie in Nederland was uitgebroken, braken er op het eiland woelige tijden aan. Het Comité Militair (CM), met als sterke man de Zwitser Johan Rudolf Lauffer, besloot met het oog op de akties van de Fransen en Engelsen de havens van de drie Benedenwindse eilanden te versterken door de bouw van forten. Dit werden, met de thans gangbare namen, Fort Nassau op Curaçao, Fort Zoutman op Aruba en Fort Oranje op Bonaire.

Wat Curaçao aangaat besloot men tot de bouw van een “behoorlijke fortesse”, bestand tegen aanvallen van buiten, geschikt gelegen om andere op de heuvelrug van Scharloo aan te leggen vestingwerken te dekken en, als het een vijand al zou gelukken zich op die heuvelrug te nestelen, te beletten dat men van daaruit de stad plat zou schieten. Dit werd Fort Oranje-Nassau, zoals het fort sinds 1816 heet.

Aanvang van de bouw

Als plaats voor het nieuwe fort koos het CM de Seru Sablica, zo genoemd naar een oude vrouw die hier volgens de overlevering vroeger had gewoond. De Seru Sablica maakte deel uit van de toenmalige plantage De Klip. De plantage was eigendom van Hubertus Coerman. Seru Sablica was dus particulier terrein. De familie Coerman zou wegens inbreuk op hun eigendomsrechten protest aantekenen bij gouverneur Beaujon. Op 28 oktober 1796 kwam een bekendmaking uit, waarbij de bevolking wordt opgeroepen op 31 oktober een slaaf, voorzien van het benodigde gereedschap, naar plantage De Klip te sturen. Over de datum waarop daadwerkelijk met de bouw werd begonnen, bestaat geen zekerheid. We kunnen alleen concluderen dat men begon met de bouw vier tot zes weken na de oprichting van het CM. Gouverneur Beaujon werd afgezet en Lauffer ging zelf op de gouverneursstoel zitten. Het bouwen van een fort op andermans grond was een onrechtmatige daad. Het plan van de bouw van het fort dat 60.000 gulden zou kosten, viel overigens ook bij de bevolking niet in goede aarde. Men was traag in het beschikbaar stellen van slaven en men moest herhaaldelijk worden aangemaand. Bovendien besloot het CM dat de bevolking de kosten van het

fort zou moeten opbrengen. Op 10 april 1797 komt het tot een uitbarsting als het publiek een protestbijeenkomst houdt tegen de geldverkwisting van het naar haar mening veel te dure fort, waarvan men bovendien het nut in twijfel trok. 60.000 Gulden was voor die tijd inderdaad een enorm bedrag. De latere geschiedenis van het fort zou uitwijzen dat de bevolking het juist had gezien. In de tweede helft van 1797 kwam het fort gereed, zij het nog niet in zijn tegenwoordige staat. Uit in Londen teruggevonden tekeningen van vóór 1816 blijkt dat het fort er in de eerste jaren heel wat eenvoudiger uitzag.

Plantage eigenaar zoekt herstel van zijn rechten

Coerman oppert het plan dat de Staat de hele plantage van hem koopt, maar zijn voorstel wordt afgewezen. Er volgt een eindeloze reeks verzoeken, brieven en andere pogingen van Coerman om schadeloos te worden gesteld. Hij voert aan wat hij allemaal heeft gedaan om de plantage rendabel te maken. Deze stukken geven een goed idee wat men vroeger met een plantage deed. Coerman had aan zijn terrein een industriële bestemming gegeven, want hij zegt scheepstimmerwerven, zeilmakerijen, loodsen en magazijnen te hebben laten bouwen. De bouw van het fort, recht boven zijn woning en andere gebouwen, heeft alles onbruikbaar gemaakt omdat het de vrijheid van beweging op zijn plantage belemmert, het schieten van de kanonnen huizen en gebouwen “doet schudden” en zijn bezittingen bij een eventuele aanval het doelwit van de vijand worden. In 1802 boekt Coerman enig succes als men besluit hem 2000 gulden toe te kennen als voorschot op een eventuele schadevergoeding, met de bepaling dat het bedrag geheel of gedeeltelijk moest worden terugbetaald

als geen of minder schadevergoeding zou worden toegekend. Coerman nam met die twee mille natuurlijk geen genoegen, maar al zijn latere verzoeken en pogingen tot rechtsherstel zijn afgewezen. Coerman overleed in 1815 en zijn vrouw heeft een jaar later de plantage verkocht.

Fort Republiek

Lauffer noemde het fort, waarvoor hij het initiatief had genomen, Fort Republiek. Niet naar de verdwenen Republiek der Verenigde Nederlanden, maar naar de pas gecreëerde Bataafse Republiek. Omdat de Bataafse Republiek het niet zo lang zou maken, had dat als gevolg dat ook de eerste naam van het fort slechts kort van duur was. Fort Republiek werd in de volksmond verbasterd tot Rekobli, de naam waaronder het fort bij de oudere generatie bekend stond.

De grote batterij was een massaal ruim 6 meter hoog bouwwerk waarop een platform van 37 bij 8 meter, voorzien van een borstwering waarachter destijds de kanonnen stonden. De kleine batterij is nu de galerij naar de eetruimte van het restaurant. Aan de kant van het Schottegat ligt de oprit om de stukken geschut naar boven te brengen. Aansluitend aan deze oprit ligt een zware muur met schietgaten. Binnen het fort stonden een officierswoning, een onderofficierswoning en voorts een soldatenkwartier, een keuken en een magazijn. In 1799 werd het bouwen van nieuwe huizen op Scharloo en het optrekken van muren verboden teneinde eventuele aktie van Fort Republiek niet te belemmeren. In 1804 zijn door gouverneur P.J. Changuion enige verbouwingen uitgevoerd waarvan geen nadere gegevens zijn gevonden.

seinmasten te zien. Van ± 1830 tot ± 1918 heeft deze seindienst bestaan. In 1940 zijn de laatste resten opgeruimd. Omdat men door mid-del van de seinpost op Fort Nassau ook wel rechtstreeks signalen aan schepen ging geven, ontwikkelde zich na 1918 uit deze post de zelfstandige seinpost van Haven- en Loodsdienst, het tegenwoordige Vessel Traffic Service Centre.

Slechts eenmaal in aktie

In de twee eeuwen van zijn bestaan is Fort Nassau, of hoe het daarvoor ook heette, maar eenmaal in aktie geweest. Het garnizoen heeft bestaan uit Nederlanders, Engelsen en zelfs twee keer uit Amerikanen. Veel hebben deze soldaten nimmer kunnen doen omdat de aanvallers van Curaçao ervoor zorgden buiten het bereik van de kanonnen op de top van Seru Sablica te blijven. De enige keer dat het fort in aktie is geweest, was op 1 januari 1807 toen vier Engelse oorlogsschepen onder commando van Sir Charles Brisbane naar binnen voeren.

De commandant van Fort Republiek, de Belgische tweede luitenant Engeler, liet 60 tot 70 schoten van Fort Republiek losbranden. Toch slaagde Brisbane erin met zijn fregat in het Waagat te komen. Van hieruit opende Brisbane het vuur op Fort Republiek teneinde het tot zwijgen te brengen. Door de grote afstand en grote elevatie kon hij het fort wel halen, maar niet raak mikken. Omdat men inzag dat Brisbane de stad aan puin zou gaan schieten als het vuren van Fort Republiek niet ophield, stopte men met vuren. Pas na het tekenen van de capitulatievoorwaarden werd Fort Republiek aan de Engelsen overgegeven. Het drama had nog geen vier uur geduurd, maar het fort heeft gedurende deze tijd zijn diensten bewezen.

Sir Charles Brisbane, die op 1 januari 1807 met zijn schip het Fort Republiek beschoot

Andere namen en bestemming

De Engelse vlag werd gehesen en er werden 129 Engelse mariniers in het fort gelegerd, bijna het dubbele van wat het fort onder Lauffer had gehad. Bij proclamatie van 4 maart 1807 werd de naam veranderd in Fort George, naar George III, koning van Groot-Brittannië en Ierland.

Op 28 januari 1816 vertrokken de Engelsen van Curaçao. Bij het wisselen van de vlaggen voor het gouvernementshuis salueerde het waterfort bij het strijken van de Engelse vlag, waarna het in de haven liggende Nederlandse oorlogsschip en Fort Oranje-Nassau, zoals de nieuwe naam van Fort George luidde, het saluut afvuurde voor de Nederlandse vlag. Al spoedig is de naam in het spraakgebruik verkort tot Fort Nassau.

In 1958 heeft de Stichting Monumentenzorg het fort in erfpacht gekregen., op voorwaarde dat het zou worden “geëxploiteerd als eenvoudig ontspanningsoord ten behoeve van toeristen en andere bezoekers”.

Op 5 februari 1959 opende de firma van Wispen het restaurant.